

ความสัมพันธ์ที่ีระหว่างคาทอลิกกับสถาบันกษัตริย์ไทยในสมัยรัชกาลที่ 9

Good Relations between Catholic and Thai Monarchy

During King Rama XI

ชวลิต ตริยะประเสริฐ / Chawalit Treyaprasert

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย / Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Thailand

E-mail: Naywinner1@hotmail.com

บทคัดย่อ

ในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกได้เข้ามามีความสัมพันธ์กับสถาบันกษัตริย์ไทยมากขึ้น จากการเป็นตัวกลางในการติดต่อค้าขายและการนำความรู้สมัยใหม่จากตะวันตกเข้าสู่ประเทศไทย เช่น ด้านการศึกษาและด้านการแพทย์ เป็นต้น โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 9 ศาสนาคริสต์ได้เริ่มมีบทบาทในการสร้างและสนับสนุนอุดมการณ์ของสถาบันกษัตริย์ ผ่านการทำงาน 2 ส่วน คือ 1) การร่วมมือกับรัฐบาลในการสร้างพระราชอำนาจของสถาบันกษัตริย์ และ 2) การสร้างกิจกรรมเพื่อเชิดชูสถาบันกษัตริย์ โดยผู้เขียนได้ใช้แนวคิดการสร้างอำนาจของ อันโตนิโอ กรัมสกี มาช่วยในการวิเคราะห์ โดยจะพบว่าศาสนาซึ่งอยู่ในโครงสร้างส่วนบน เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างมากในการผลิตซ้ำทางความคิดของปัจเจกชน ผ่านกิจกรรมและพิธีกรรม ซึ่งส่งผลต่อการรักษาสถานะภาพทางอำนาจของสถาบันกษัตริย์ ในทางกลับกันการสร้างและสนับสนุนอุดมการณ์สถาบันกษัตริย์ ยังทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ีระหว่างสถาบันกษัตริย์และศาสนาคริสต์ ซึ่งมีส่วนช่วยให้ศาสนาคริสต์สามารถดำรงอยู่ในสังคมไทยได้อย่างสงบสุข

คำสำคัญ: คาทอลิก, ศาสนาคริสต์, สถาบันกษัตริย์, การครองอำนาจ

Abstract

In the early Rattanakosin, the Roman Catholic denomination of Christianity has further engaged its relationship with the Thai monarchy through being the intermediary in the trade and bringing the Western modern knowledge to Thailand. Those are such as education, healthcare system and so on. Especially during the King Rama IX, the Roman Catholic has begun to play a role in forming and supporting the ideology of the monarchy through two parts: 1) the cooperation with the government to establish hegemony of the Thai monarchy, and 2) the activities to honor of the Thai monarchy. In the analysis, the author uses the concept of constructing hegemony by Antonio Gramsci. The paper concludes that religion, which is considered as the upper structure, is an extremely important instrument to reproduce the idea of individuality through the religious rituals and activities. As the result, this consequence affects in maintaining the Thai monarchy. In response, the Roman Catholic's role in creating and supporting the ideology of the Thai monarchy also causes a greater relationship between the Thai monarchy and the Roman Catholic in Thailand. In conclusion, this contribution enables Roman Catholic can live peacefully in Thailand.

Keywords: Catholic, Christianity, Thai monarchy, Hegemony

บทนำ

ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก¹ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสถาบันกษัตริย์ไทยมาอย่างยาวนาน โดยเริ่มตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ศาสนาคริสต์เข้ามาเป็นตัวกลางในการติดต่อค้าขายและนำความรู้สมัยใหม่จากตะวันตกเข้าสู่ประเทศไทย (เสรี พงศ์พิศ, 2525: 123-124) โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นช่วงเวลาที่ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาคริสต์และสถาบันกษัตริย์เป็นไปได้อย่างดีเยี่ยม เนื่องจากพระสังฆราชปลัดเลอแก้วซ์ มิซซันนารีคนสำคัญผู้เป็นมิตรที่ดีและจริงใจต่อพระจอมเกล้าฯ มีส่วนช่วยอย่างมากต่อการประสานความเข้าใจและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างศาสนาคริสต์กับสถาบันกษัตริย์ไทย (สมศรี บุญอรุณรักษา, 2550: 86) พระจอมเกล้าฯทรงไว้วางใจพระสังฆราชปลัดเลอแก้วซ์และมอบงานราชทูตสำคัญให้อยู่เสมอ เช่น การนำเครื่องบรรณาการจากพระองค์ไปถวายแด่จักรพรรดินโปเลียนที่ 3 ที่ประเทศฝรั่งเศส (สมศรี บุญอรุณรักษา, 2550: 190) เป็นต้น

นอกจากนี้ศาสนาคริสต์ยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการศึกษาและการรักษาพยาบาลของไทยเป็นอย่างมาก โดยด้านการศึกษาศาสนาคริสต์ได้รับการไว้วางใจจากสถาบันกษัตริย์ ในการจัดการเรียนการสอนในระบบการศึกษาแผนใหม่ ที่นำความรู้สมัยใหม่ทางตะวันตกมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน (เพ็ญศรี ห่อเร, สัมภาษณ์ 2557) ส่วนในด้านรักษาพยาบาล ศาสนาคริสต์ก็ได้นำความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่มาสู่ประเทศไทย เช่น การปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ การผดุงครรภ์แบบสมัยใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้ศาสนาคริสต์ยังได้ตั้งโรงพยาบาลขึ้นมารักษาชาวไทย โดยไม่แบ่งแยกผู้ป่วยว่าจะต้องนับถือศาสนาคริสต์หรือไม่ด้วย เช่น โรงพยาบาลเซนต์หลุยส์ (โกสเท โรเบิร์ต, 2549: 447) เป็นต้น

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาคริสต์และสถาบันกษัตริย์ไทย มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาโดยตลอด ต่อมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยรัชกาลที่ ๗ ส่งผลให้อำนาจของสถาบันกษัตริย์ลดน้อยลง การบริหารประเทศถูกเปลี่ยนมือไปสู่คณะราษฎร ที่ต้องการให้การปกครองประเทศเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย แต่อย่างไรก็ตามในช่วงแรกรัฐบาลใหม่ยังไม่สามารถจัดการปกครองแบบประชาธิปไตยได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากประชาชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในระบบใหม่ อีกทั้งกลุ่มคนที่เข้ามาบริหารประเทศแทนสถาบันกษัตริย์ยังขาดความจริงใจและเกิดปัญหาในการแย่งชิงอำนาจกันเองอยู่เสมอ ทำให้ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย จึงเกิดการรัฐประหารขึ้นอีกหลายครั้ง

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ บุคคลหนึ่งที่ได้ทำรัฐประหารและขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี เขาได้บริหารประเทศภายใต้ระบอบเผด็จการทหาร (ทักษิณ เจริญเศียรณ, 2552: 352-355) ดังนั้นเพื่อสร้างความชอบธรรม รัฐบาลได้นำอุดมการณ์ราชาชาตินิยมมาใช้เพื่อสร้างการยอมรับจากประชาชน ทำให้สถาบันกษัตริย์สามารถกลับมาเข้มแข็งขึ้นอีกครั้ง กล่าวคือจอมพลสฤษดิ์มีส่วนช่วยอย่างมากในการทำรัชกาลที่ 9 กลายเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีภาพลักษณ์ที่เปี่ยมด้วยพระปรีชาสามารถและเป็นกษัตริย์แห่งการพัฒนา ซึ่งเหมาะสมแล้วที่จะเป็นประมุขของประเทศ ในทางกลับกันสถาบันกษัตริย์เองก็มีส่วนช่วยให้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์มีอำนาจอันชอบธรรมในการปกครองประเทศจากการเป็นรัฐบาลที่สนับสนุนสถาบันกษัตริย์

เมื่อสถาบันกษัตริย์ในสมัยรัชกาลที่ 9 ได้กลับมามีอำนาจอีกครั้ง สถาบันกษัตริย์จึงจำเป็นต้องเร่งสร้างอุดมการณ์กษัตริย์ให้กลับมามีความเข้มแข็งโดยเร็ว ศาสนาซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างอุดมการณ์ของสถาบันกษัตริย์ แม้สถาบันกษัตริย์จะให้ความสำคัญกับศาสนาพุทธเป็นหลักเช่นเดิม แต่สถาบันกษัตริย์ก็ได้เพิ่มความสำคัญกับศาสนาอื่น ๆ โดยเฉพาะศาสนาคริสต์ ที่ได้มีบทบาทมากขึ้นในการมีส่วนช่วยสร้างพระราชอำนาจให้กับสถาบันกษัตริย์ ผ่านกลไก 2 ส่วน คือ 1) การร่วมมือกับรัฐบาลในการสร้างพระราชอำนาจของสถาบันกษัตริย์ และ 2) การสร้างกิจกรรมเพื่อเชิดชูสถาบันกษัตริย์

¹ ต่อไปนี้ศาสนาคริสต์ในบทความชิ้นนี้หมายถึงศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

โดยในบทความชิ้นนี้ จะอธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างศาสนาคริสต์และสถาบันกษัตริย์ไทย ผ่านการที่ศาสนาคริสต์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในกลไกการสร้างอุดมการณ์เชิดชูสถาบันกษัตริย์ และการที่สถาบันกษัตริย์ได้ช่วยให้ศาสนาคริสต์สามารถดำรงอยู่ในสังคมไทยได้อย่างสงบสุข โดยนำแนวคิดการสร้างอำนาจนำ (hegemony)² ของ อันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) มาช่วยในการวิเคราะห์

การสร้างอุดมการณ์เชิดชูสถาบันกษัตริย์ของศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาหนึ่งที่มีความสำคัญมากขึ้นในการช่วยสร้างพระราชอำนาจให้กับสถาบันกษัตริย์ ในสมัยรัชกาลที่ 9 จากแนวคิดของ อันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) นักทฤษฎีและนักปฏิวัติมาร์กซิสต์ชาวอิตาลี (ซินดา ชิตบัณฑิตย์, 2550: 14-16) เขามีความเห็นว่าการอุดมการณ์ (ideology) ซึ่งเป็นโครงสร้างส่วนบน (super structure) มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าระบบเศรษฐกิจซึ่งเป็นโครงสร้างส่วนล่าง (base structure)³

กรัมสกีอธิบายว่าอุดมการณ์ในฐานะของโครงสร้างส่วนบน ไม่ได้เป็นเพียงภาพสะท้อนของโครงสร้างส่วนล่างซึ่งมาจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว หากแต่อุดมการณ์ยังมีความเป็นอิสระในระดับหนึ่ง (the relative autonomy of ideology) (ซินดา ชิตบัณฑิตย์, 2550: 22) โดยอุดมการณ์มีลักษณะการทำงานผ่านกระบวนการผลิตความเชื่อในสถาบันต่าง ๆ เช่น สถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว และศาสนา เป็นต้น โดยปัจเจกชนจะเข้าสู่สถาบันเหล่านี้เพื่อบรรจุความเป็นอัตวิสัย (subjectivity) ผ่านประสบการณ์ชีวิต (ซินดา ชิตบัณฑิตย์, 2550: 22) เพื่อสร้างระบบความคิดตามที่ชนชั้นนำต้องการ เพราะฉะนั้นศาสนาซึ่งเป็นหนึ่งในโครงสร้างส่วนบนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลิตซ้ำทางความคิด และเผยแพร่อุดมการณ์ของชนชั้นปกครองให้มีความสำคัญมากขึ้น

อุดมการณ์จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญของชนชั้นนำในการครองอำนาจนำ (hegemony) (Femia, 1981: 24) เพื่อสร้างการครอบงำผ่านการยินยอม (consent) ควบคู่กับการบังคับ (coercion) ซึ่งกลไกในการครองอำนาจนำนี้ได้ถูกกระทำผ่านสองส่วนหลักที่สำคัญคือ สังคมการเมือง (political society) (Hoare & Smith, 1992: 245) อันได้แก่รัฐและองค์กรของรัฐ ซึ่งใช้อำนาจของกฎหมายในการช่วยสร้างการครองอำนาจนำผ่านการบังคับใช้กฎหมายนั่นเอง ส่วนประชาสังคม (civil society) (Hoare & Smith, 1992: 245) ซึ่งก็คือส่วนที่เป็นเอกชนหรือส่วนอื่นที่อยู่นอกเหนือรัฐ จะมีส่วนช่วยในการสร้างการครองอำนาจนำผ่านระบบความคิด ความเชื่อ ทำให้เกิดความยินยอมจากการยอมรับในตัวเอง ไม่มีการใช้กำลังบังคับเชิงกายภาพ (วัชรพล พุทธิรักษา, 2549: 28)

การครองอำนาจนำของสถาบันกษัตริย์ผ่านศาสนาซึ่งเป็นหนึ่งในโครงสร้างส่วนบน จึงมีความจำเป็นอย่างมากสำหรับการรักษาสถานภาพการครองอำนาจนำ เนื่องจากศาสนาเปรียบเสมือนโลชั่นแรกในการช่วยปิดกั้นไม่ให้มองเห็นการบังคับ (กาญจนา แก้วเทพ, 2557: 65-66) จากสถาบันกษัตริย์ อีกทั้งยังช่วยในการรักษาความสัมพันธ์ทางการผลิต (กาญจนา แก้วเทพ, 2557: 70-72) ผ่านกิจกรรมของศาสนาในหลักคำสอน บทสวด และพิธีกรรม

โดยการทำงานของศาสนาคริสต์ในการสนับสนุนอุดมการณ์สถาบันกษัตริย์ แบ่งได้เป็น 2 ส่วนหลัก คือ การร่วมมือกับรัฐบาล(ในฐานะที่รัฐบาลเป็นฐานอำนาจหลักของสถาบันกษัตริย์) และ การสร้างกิจกรรมของศาสนาคริสต์(ในฐานะที่ศาสนาคริสต์เป็นฐานอำนาจเสริมให้สถาบันกษัตริย์)

ศาสนาคริสต์ได้ร่วมมือกับรัฐบาลในการสร้างและทำนุบำรุงพระราชอำนาจของสถาบันกษัตริย์ ผ่านการเข้าร่วมเฉลิมฉลองพระราชพิธีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ ดังนี้

“การส่งตัวแทนของโบสถ์ไปร่วมจุดเทียนชัยถวายพระพรกับทางรัฐบาล” ในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระเจ้าอยู่หัวหรือพระราชินี ศาสนาคริสต์จะส่งตัวแทนไปเข้าร่วมกับทางรัฐบาลในงานจุดเทียนชัยถวายพระพรที่ทางรัฐบาลได้จัดขึ้น

² การครองอำนาจนำ (hegemony) หมายถึง การที่คนกลุ่มหนึ่งสามารถสร้างการครอบงำทางอำนาจเหนือคนในกลุ่มอื่นๆได้ ทำให้กลุ่มที่ถูกครอบงำไม่รู้สึกรำคาญกำลังถูกครอบงำ ซึ่งการครอบงำนี้เป็นเครื่องมือที่มีความจำเป็นและสำคัญมากต่อรัฐในการปกครอง

³ โดยกรัมสกีได้ให้ความสำคัญต่อทั้งสองส่วนนี้ว่าเป็นผลสะท้อนซึ่งกันและกันและกันมากกว่าที่จะเน้นว่าโครงสร้างส่วนใดมีความสำคัญมากกว่ากัน

“การส่งตัวแทนไปถ่ายทำวีดีโอประกอบเพลงชาติไทย” คุณพ่อวิบูลย์ ลิมปนวุฒิ บุคคลหนึ่งที่ได้เป็นตัวแทนของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในการเข้าไปถ่ายทำวีดีโอประกอบเพลงชาติไทย แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญกับศาสนาคริสต์ในฐานะที่ศาสนาคริสต์เป็นส่วนหนึ่งของความเป็นชาติไทย ซึ่งความเป็นชาติไทยก็เป็นอุดมการณ์สมัยใหม่ที่มีส่วนสนับสนุนอุดมการณ์ของสถาบันกษัตริย์ ที่มักถูกใช้ร่วมกันในคำขวัญ “ชาติ ศาสน์ กษัตริย์” ของรัชกาลที่ 6 (Reynolds, 2002: 35-36)

และ “การเข้าร่วมโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติด้วยมิติศาสนาของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม”⁴ โครงการนี้จัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีให้กับคนชาติ ผ่านการจัดกิจกรรมของศาสนาในวันสำคัญของสถาบันกษัตริย์ เช่น วันพ่อ วันแม่ เป็นต้น ซึ่งในการจัดกิจกรรมนี้แม้จะดูเหมือนเป็นการสร้างความสามัคคีให้กับคนในชาติ แต่ก็ล้วนแล้วแต่แฝงไปด้วยการสนับสนุนอุดมการณ์สถาบันกษัตริย์

ส่วนการสร้างกิจกรรมของศาสนาคริสต์ ศาสนาคริสต์ได้ให้ความสำคัญกับสถาบันกษัตริย์ โดยมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เนื่องในโอกาสที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์ ดังนี้

“การจัดพิธีอาเศียรวาทในวันพ่อและวันแม่แห่งชาติที่โบสถ์” ศาสนาคริสต์ได้แสดงออกในความเคารพสถาบันกษัตริย์ โดยการจัดพิธีอาเศียรวาทขึ้นเพื่อถวายพระพรเนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระเจ้าอยู่หัวหรือพระราชินี โดยส่วนใหญ่จะจัดทำพิธีที่โบสถ์ มีการร่วมกันจุดเทียนชัยถวายพระพร พร้อมทั้งร่วมกันขับร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงสดุดีมหาราช และบางที่อาจมีพิธีมิสซาบูชาถวายพระพรเพิ่มเติมด้วย

“การจัดการประชุมลูกเสือคาทอลิกโลก ครั้งที่ 1”⁵ นอกจากจะเป็นการประชุมลูกเสือคาทอลิกโลกแล้ว งานนี้ยังได้สนับสนุนอุดมการณ์สถาบันกษัตริย์ด้วย โดยแสดงให้เห็นว่าสถาบันกษัตริย์ไทยได้ทรงริเริ่มงานลูกเสือไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 แล้ว จนในปัจจุบันรัชกาลที่ 9 สถาบันกษัตริย์ก็ยังทรงใส่พระทัยในกิจการของลูกเสือมาโดยตลอด อีกทั้งการประชุมในครั้งนี้ยังได้น้อมนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ในหลักการพึ่งตนเองขึ้นมากล่าวถึง

และ “การให้ความสำคัญกับสถาบันกษัตริย์ในหนังสือที่จัดทำโดยโบสถ์ของศาสนาคริสต์” การสร้างอุดมการณ์สถาบันกษัตริย์ ผ่านหลักการของการทำหนังสือในศาสนาคริสต์ มีพื้นฐานความเชื่อมาจากอำนาจทุกอย่างมาจากพระเจ้าและสุดท้ายก็ต้องกลับไปสู่พระเจ้า การจัดเรียงหน้าของหนังสือจึงมีส่วนสำคัญ คือ หน้าแรกรองจากปกต้องให้พระเจ้านำมาก่อน (พระเยซู พระแม่มาเรีย) จากนั้นเป็นผู้นำทางศาสนา (พระสันตะปาปา พระสังฆราช) ต่อด้วยผู้นำบ้านเมือง (สถาบันพระมหากษัตริย์) หลังจากนั้นจึงเข้าสู่เนื้อหาของหนังสือ และหน้าสุดท้ายควรเป็นรูปพระเจ้าหรือรูปนักบวชในขณะนั้นๆ ซึ่งจะเห็นว่ามีกรียดยอำนาจของสถาบันกษัตริย์ไทยไว้กับพระเจ้าในศาสนาคริสต์ด้วย

ดังนั้นจากการสนับสนุนอุดมการณ์สถาบันกษัตริย์ของศาสนาคริสต์ข้างต้น จึงมีส่วนช่วยอย่างมากต่อการสร้างอำนาจนำของสถาบันกษัตริย์ เนื่องการในการทำกิจกรรมต่างๆ ของศาสนาคริสต์ทั้งที่ร่วมกับรัฐบาลและที่ศาสนาคริสต์จัดขึ้นเอง ทำให้ชาวคาทอลิกซึมซับอุดมการณ์ในการเชิดชูสถาบันกษัตริย์ไปด้วย และเมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้เป็นประจำก็จะเกิดความศรัทธาและความเชื่อที่ดีต่อสถาบันกษัตริย์

นอกจากนี้เราจะเห็นความร่วมมือระหว่างศาสนาคริสต์และรัฐบาลในการเชิดชูสถาบันกษัตริย์ผ่านสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการเผยแพร่อุดมการณ์ของสถาบันกษัตริย์ในสังคมสมัยใหม่ สะท้อนผ่านงานเขียนของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร “เรื่องศาสนากับความมั่นคงของชาติ” ที่ระบุว่าในเวลาที่รัฐบาลต้องต่อสู้กับลัทธิคอมมิวนิสต์ การร่วมมือและการดำรงไว้ซึ่งศาสนาต่างๆ จึงจำเป็นอย่างมากในการยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนไม่ให้หลงเชื่อพวก

⁴ เป็นนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการสร้างความปรองดองในสังคมเนื่องจากปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง โดยใช้หลักคำสอนและพิธีกรรมของศาสนาต่างๆ รวมทั้งคริสต์ศาสนาในการสอดแทรกคติความสามัคคีเข้าไป ซึ่งในกิจกรรมที่จัดขึ้นก็จะมีการสอดแทรกอุดมการณ์เชิดชูสถาบันกษัตริย์เข้าไปอีกด้วย

⁵ มีการนำพระราชดำรัสเนื่องในกิจการลูกเสือไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มาจัดพิมพ์ไว้ที่หน้าปก

คอมมิวนิสต์ และนอกจากรัฐบาลที่ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือกิจการของศาสนาทุก ๆ ศาสนามาโดยตลอดแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ก็ทรงทำหน้าที่เป็นอัครศาสนูปถัมภกของทุกศาสนาอย่างดียิ่งด้วย หนังสือเรื่องศาสนากับความมั่นคงของชาติ ถือเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการผลิตซ้ำทางความคิดเป็นอย่างมาก เนื่องจากได้ถูกบรรจุเป็นหนังสือแบบเรียนในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการที่นักเรียนทุกคนในประเทศจะต้องเรียนไม่ว่าจะเรียนโรงเรียนรัฐบาลหรือโรงเรียนเอกชน ซึ่งแสดงว่าชุดความคิดการเชิดชูอุดมการณ์สถาบันกษัตริย์จะแพร่กระจายไปถึงนักเรียนทุกคนด้วย

นอกจากนี้ในระบบการเรียนการสอนโรงเรียนเอกชนของศาสนาคริสต์ ก็มีส่วนช่วยในการผลิตซ้ำความคิดในการเชิดชูสถาบันกษัตริย์ไม่น้อยไปกว่าโรงเรียนของรัฐบาลเลย โดยสะท้อนผ่านตัวอย่างการให้สัมภาษณ์ของคุณพ่อประสานพงศ์ศิริพัฒน์ ซึ่งเป็นบาทหลวงเจ้าอาวาสวัดพระนามาริอาปฏิสนธิ์ริมล จันทบุรี ว่า “โรงเรียนคาทอลิกมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงมาสอนให้กับนักเรียน เนื่องจากพระดำรัสของพระองค์ท่านมุ่งหวังเพื่อให้ทุกคนเป็นคนดี ซึ่งสอดคล้องกับหลักของศาสนาคริสต์ที่มุ่งให้ทุกคนเป็นคนดีเช่นกัน...การเปิดเพลงหรือการร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีของโรงเรียน ก็มีการทำเป็นประจำทุกวันเพื่อเป็นการสรรเสริญในคุณงามความดีของสถาบันกษัตริย์”

ส่งผลให้ชาวคาทอลิกในประเทศไทยมองสถาบันกษัตริย์ด้วยความนับถือเป็นอย่างมาก กษัตริย์ไทยโดยเฉพาะรัชกาลที่ 9 ได้รับความเคารพเป็นพระประมุข(พระเจ้า)ทางโลกของชาวคาทอลิกไทย ซึ่งเปรียบเสมือนนายชุมพบาล⁶ ในพระนามของพระเจ้า ผู้ทรงเป็นแบบอย่างของความดีให้กับพสกนิกรทุกคน ซึ่งเห็นได้จากพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่านที่ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนา และยังทรงให้ความอุปถัมภ์ศาสนาคริสต์เป็นอย่างดี ทำให้ชาวคาทอลิกทุกคนต่างซาบซึ้งในพระกรุณาของพระองค์ท่านเป็นอย่างมาก (วิบูลย์ ลิ้มปนวุฒิ, สัมภาษณ์ 2557) จากคำบอกเล่าของคุณพ่อวิบูลย์ ลิ้มปนวุฒิ บาทหลวงผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนักบุญโทมัส อโศกนัส มีนบุรี ที่ว่า “การจัดงานวันพ่อหรือวันแม่ที่โบสถ์แต่ละแห่ง เราไม่ต้องรอให้ใครมาสั่ง พวกเราจะรู้กันดีอยู่แล้วว่าต้องจัด...ใกล้ๆวันที่ 12 สิงหาคม และ 5 ธันวาคม ของทุกปี เราจะติดรูปของพระองค์ท่านเพื่อเป็นการสรรเสริญ ในวันงานเราจะมีมาสวดอวยพระพร ผู้นำโบสถ์แต่ละแห่งจะนำชาวคาทอลิกกล่าวบทอาเศียรวาทและร่วมกันร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี” (วิบูลย์ ลิ้มปนวุฒิ, 2557)

ศาสนาคริสต์สามารถดำรงอยู่ในสังคมไทยอย่างสงบสุขภายใต้การอุปถัมภ์ของสถาบันกษัตริย์

การสนับสนุนอุดมการณ์สถาบันกษัตริย์ของศาสนาคริสต์ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อสถาบันกษัตริย์แล้ว ยังส่งผลดีต่อการดำรงอยู่ในสังคมไทยของศาสนาคริสต์เองด้วย เนื่องจากก่อนหน้านี้อาณานิคมอังกฤษมีอำนาจลดลงในช่วงรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม⁷ ศาสนาคริสต์ถูกเบียดเบียนศาสนาอย่างรุนแรง มีการบังคับให้ชาวคาทอลิกที่มีสัญชาติไทยเปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธ มีการปิดโบสถ์ การห้ามทำพิธีทางศาสนา จนถึงการสังหารชาวคาทอลิก (บุญราศี)⁸ เนื่องจากขณะนั้นได้เกิดสงครามอินโดจีน ชาวไทยจึงมองว่าชาวคาทอลิกเป็นพวกเดียวกับฝรั่งเศสที่กำลังมีปัญหากับ

⁶ นายชุมพบาล หมายถึง คำที่ชาวคาทอลิกใช้เรียกพระเจ้า เปรียบดังพระเจ้าเป็นผู้เลี้ยงแกะ พระองค์ทรงเป็นนายชุมพบาลที่ดี ทรงไม่ได้เดินตามหลังฝูงแกะและคอยต้อนมันด้วยไม้เท้าหรือไม้ส่าย เพื่อให้พวกมันเดินไปตามทิศทางที่ต้องการ หากแต่พระองค์จะเป็นผู้นำทางที่ปลอดภัยให้กับพวกมัน พวกพวกมันไปหาทุ่งหญ้าและแหล่งน้ำ ฝูงแกะจะติดตามพระเจ้าไปด้วยความไวใจ นอกจากนี้นายชุมพบาลยังหมายถึงผู้นำทางการเมืองหรือผู้นำทางศาสนาที่ดี ที่จะต้องเป็นนายชุมพบาลที่ดีโดยดำเนินรอยตามพระเจ้า

⁷ ในสมัยนั้นจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีดำเนินนโยบายชาตินิยม “ต้องรักประเทศชาติเหมือนรักบิดามารดา” มีเอกลักษณ์ประจำชาติประกอบด้วยภาษาเดียวกัน ประวัติศาสตร์เดียวกัน วรรณกรรมเดียวกัน โดยเฉพาะศาสนาเดียวกันคือพุทธศาสนา

⁸ เป็นการสังหารชาวคริสต์ 7 คนที่หมู่บ้านสองคอน จังหวัดนครพนม ในปี พ.ศ. 2483 โดยตำรวจที่บังคับให้ชาวบ้านเปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธ แต่พวกเขายืนยันที่จะไม่เปลี่ยนศาสนา และเลือกที่จะยอมตายเพื่อรักษาความเชื่อของตน ซึ่งการกระทำของตำรวจนี้เป็นผลจากความเกลียดชังต่อประเทศฝรั่งเศสในช่วงสงครามอินโดจีนที่ลุกลามไปถึงความเข้าใจว่าศาสนาคริสต์เป็นของชาวฝรั่งเศส จึงต้องขับไล่และทำลายให้สิ้น

ประเทศไทยในขณะนั้น ประกอบกับการที่รัฐบาลได้ชูนโยบายชาตินิยม (Craig J. Reynolds 2002, 9-14) ในด้านศาสนา รัฐบาลจึงต้องการให้ชาวไทยทุกคนนับถือศาสนาพุทธเพียงศาสนาเดียว (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ, 2552: 58-63)

ดังนั้นเมื่อสถาบันกษัตริย์ไทยกลับอำนาจอีกครั้งในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้สถาบันกษัตริย์สามารถให้ความคุ้มครองศาสนาคริสต์ได้อีกครั้ง และทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาคริสต์กับสังคมไทย ทำให้ศาสนาคริสต์สามารถดำรงอยู่ในสังคมไทยได้อย่างสงบสุข โดยสถาบันกษัตริย์ได้อุปถัมภ์ศาสนาคริสต์และเข้าร่วมกิจกรรมของศาสนาคริสต์อยู่เสมอ เช่น การเข้าพบพระสันตะปาปาโยฮัน ที่ 23 เนื่องในวโรกาสที่พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ ทรงเสด็จเยือนวาติกัน (อนุชา ไชยเดช, 2557: 8) และการเสด็จเข้าเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ ของพระสันตะปาปาโยฮัน ปอลที่ 2 ในครั้งที่องค์พระสันตะปาปาเสด็จเยือนประเทศไทย ในปี พ.ศ.2527 (เดือนคำดี, 2529: 142) เป็นต้น

นอกจากนี้เราจะเห็นได้จากการที่มีพระบรมวงศ์สาแหรกวงศ์มักจะถูกเชิญให้ไปเป็นประธานเปิดอาคารที่สร้างขึ้นใหม่ในสถานที่ต่างๆ ทั้ง โบสถ์ โรงเรียน และอาคารต่างๆ ของศาสนาคริสต์ เช่น การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเปิดอาคารหอประชุม เดอ มงฟอร์ต ณ โรงเรียนเซนต์คาเบรียล และทรงเสด็จเปิดวัดพระแม่มหาการุณย์ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี (กุลชลี เสริมทวีทรัพย์, 2555: 27-28) เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นกระบวนการสร้างความชอบธรรมให้กับสถาบันกษัตริย์ ในการสร้างพระองค์ให้เป็นองค์ประธานที่มีอำนาจเหนือคนทั้งปวง การที่ศาสนาคริสต์ให้เกียรติพระองค์มาทรงเป็นประธาน จึงถือเป็นการยอมรับอำนาจของสถาบันกษัตริย์ตามแบบสังคมไทยที่มักจะพึงอำนาจของสถาบันกษัตริย์ และการกระทำนี้ได้ส่งผลดีต่อการผลิตซ้ำในการยอมรับอำนาจสถาบันกษัตริย์อีกด้วย ทำให้เกิดความเคารพนับถือและเชิดชูสถาบันกษัตริย์ในหมู่ชาวคาทอลิกโดยไม่รู้ตัว⁹

สรุป

เราจะเห็นได้ถึงความสัมพันธ์ที่ยาวนานระหว่างศาสนาคริสต์กับสถาบันกษัตริย์ไทยตั้งแต่ในช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้นจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพบว่าศาสนาคริสต์ได้เข้ามามีส่วนช่วยสถาบันกษัตริย์ในการนำความรู้สมัยใหม่จากตะวันตกเข้ามาพัฒนาประเทศในหลายด้าน เช่น ด้านการศึกษา ด้านการแพทย์ เป็นต้น และในสมัยรัชกาลที่ 9 ศาสนาคริสต์ได้เพิ่มหน้าที่ในการเป็นกลไกเสริมสร้างอำนาจให้กับสถาบันกษัตริย์ผ่านพิธีกรรมและสัญลักษณ์ต่างๆ ในศาสนาอีกด้วย ซึ่งอาศัยกลไก 2 ส่วน คือ 1) การร่วมมือกับรัฐบาลในการสร้างพระราชอำนาจนำของสถาบันกษัตริย์ และ 2) การสร้างกิจกรรมเพื่อเชิดชูสถาบันกษัตริย์

จากแนวคิดของ อันโตนิโอ กรัมสกี การเสริมสร้างอำนาจนำให้กับสถาบันกษัตริย์ของศาสนาคริสต์ เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างการครอบงำในส่วนประชาสังคม โดยมุ่งที่จะสร้างการยินยอมมากกว่าบังคับ ซึ่งตรงกันข้ามกับการครอบงำอำนาจนำในส่วนสังคมการเมืองที่จะใช้กฎหมายในการบังคับ ดังนั้นการครอบงำอำนาจนำในส่วนประชาสังคมจึงเป็นการกระทำผ่านระบบความคิด ความเชื่อ ทำให้เกิดความยินยอมจากการยอมรับในตัวเอง ไม่มีการใช้กำลังบังคับเชิงกายภาพ

นอกจากนี้การเป็นกลไกเสริมสร้างอำนาจให้กับสถาบันกษัตริย์ ยังมีส่วนช่วยให้ศาสนาคริสต์สามารถดำรงอยู่ในสังคมไทยได้อย่างสงบสุข โดยสถาบันกษัตริย์ได้ให้ความคุ้มครองศาสนาคริสต์ และได้วางตนเป็นอัครศาสนูปถัมภ์ให้ศาสนาคริสต์ด้วย ตลอดจนสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อศาสนาคริสต์ด้วย

⁹ ซึ่งตัวอย่างนี้มีลักษณะเดียวกับการพระราชทานปริญญาบัตรในมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่กุลเชิฐสถาบันกษัตริย์เสด็จมาพระราชทานใบปริญญาบัตรนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. 2557. **อุดมการณ์และกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ**. กรุงเทพฯ: โครงการหนังสือเล่ม สถาบันวิจัยสังคม จุฬา.
- กุลชลี เสริมทวีทรัพย์. 2555. **คาทอลิกไทยเกิดใต้อำนาจราช**. กรุงเทพฯ: กลุ่ม Happy Smile แห่ ง อ า ส น วิ ห า ร อัสสัมชัญ.
- โกสเท โรแบร์ต. 2549. **ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว**. กรุงเทพฯ: สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย.
- ชนิดา ชิตบัณฑิตย์. 2550. **โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ: การสถาปนาพระราชอำนาจนำในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ. 2552. **ความต่อเนื่องและการปรับตัวของชุมชนแห่งความเชื่อ อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิ์นรมล**. กรุงเทพฯ: ก.พล (1996).
- เดือน คำดี. 2529. **การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. 2552. **การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- เพ็ญศรี ห่อเร. 2557. **ซิสเตอร์อริการโรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย** กรุงเทพฯ. **สัมภาษณ์**, 24 มีนาคม 2557.
- วัชรพล พุทธรักษา. 2549. **รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิบูลย์ ลิ้มปนาวุฒิ. 2557. **บาทหลวงผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนักบุญโทมัส อไควนัส มีนบุรี**. **สัมภาษณ์**, 14 กันยายน 2557.
- สมศรี บุญอรุณรักษา. 2550. **พระสังฆราชปัลเลอกัวซ์: "มิตรที่ดี สนิทสนม และจริงใจ" ในรัชกาลที่ 4**. กรุงเทพฯ: สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย.
- เสรี พงศ์พิศ. 2525. **คาทอลิกกับสังคมไทย สี่ศตวรรษแห่งคุณค่าและบทเรียน**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- อนุชา ไชยเดช. 2557. "2 พระสันตะปาปาผู้ยิ่งใหญ่สู่เส้นทางการเป็นนักบุญยอห์น ที่ 23 และยอห์น ปอลที่ 2 พระสันตะปาปา." **อุดมสาร** 38 (15).
- Hoare, Q. & Smith, G. 1992. **Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci**. New York: International.
- Femia, J. 1981. **Gramsci's Political Thought Hegemony, Consciousness, and the Revolutionary Process**. Oxford: Clarendonpress.
- Reynolds, C. 2002. **Introduction: National identity and its defenders. in National identity and its defenders: Thailand today**. Chiang-Mai: Silkworm Books.